

Bölge Uzmanı ile Söyleşi / Interview with Regional Expert

Doğu Asya'da: Güneydoğu Asya'dan Beklentiler ve Japonya

Söyleşi: Doç. Dr. Bahadır PEHLİVANTÜRK (TOBB Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi)

Söyleşi Yapan: Aslı Nur ÇANAKÇI (AYBÜ, Kamu Hukuku Uluslararası Hukuk YL Öğrencisi)

Söyleşi Yapılan Tarih: 14 Mart 2022

Söyleşi Yapılan Yer: ODTÜ Yerleşkesi, ANKARA.

Aslı Nur ÇANAKÇI (A.Ç): Öncelikle, dergimize söyleşi vermeyi kabul ettiğiniz için teşekkür ederiz İlk olarak başta Japonya olmak üzere Doğu Asya ile ilişkiniz nasıl gelişti, sosyal bilimler dışında yaptığınız lisans eğitiminiz sonrasında sizi bir sosyal bilimci yapan süreçten bahsedebilir misiniz?

Bahadır PEHLİVANTÜRK (B.P): Evet, Ben Asya-Pasifik konusuna lisans yıllarımda ilgi duydum. İlginç Japonya ile başladım, Güney Asya ile devam etti. Daha sonra doktoramı, Japonya'yı ve Güneydoğu Asya'yı kapsayan bir konu üzerinde Japonya'da Kyoto Üniversitesinde yaptım. Döndükten sonra da, çeşitli üniversitelerde Asya-Pasifik Uluslararası İlişkileri, Japonya Dış Politikası ve genel olarak Japonya üzerine dersler verdim.

A.Ç: Bildiğiniz üzere, bu dönemde Doğu Asya kültürleri özellikle dikkat çekmekte, Japon kültürü de bunların en önemlilerinden biri olarak karşımıza çıkıyor. Bu noktada Japon Kültürü içerisinde temel unsur olarak neleri barındırmaktadır? Türk kültürüyle benzer yönleri var mıdır? Yahut daha geniş bir perspektiften, Doğu Asya kültürleriyle Türk kültürünün benzer yanları temel olarak nelerdir?

B.P: Doğrusunu isterseniz, kavram olarak Doğu Asya dediğimizde hem Güneydoğu Asya'dan, hem Kuzeydoğu Asya'dan bahsediyoruz. Kuzeydoğu Asya ve Güneydoğu Asya birbirinden farklı, burada çok

farklı kültürler var. Güneydoğu Asya ise kendi içinde çok daha farklı kültürleri barındırıyor. Kuzeydoğu Asya dediğimizde Japonya ile Kore, biraz birbirine benzer kültürel özellikler gösteriyor. Çin ile Japonya ise kültürel olarak bazı noktalarda benzeşme de siyasi kültür olarak birbirinden farklılık arz ediyor. Hepsi birden Türk kültüründen oldukça farklı olarak karşımıza çıkıyor. Türk kültürüyle bazı kültürel benzerlikler bulunsa ve bunlara vurgu yapılsa da bunlar biraz seçme kültürel benzerliklerdir. Aslına bakarsanız bu bölge, kültürel olarak bizden çok çok farklı bir bölgedir. Böyle olmasından dolayı da bizim penetre etmemiz zor olan bir bölge olmuştur. Mesela, Türk iş adamlarının oraya gittiklerinde bir miktar zorlandıklarını görüyoruz, hatta Müslüman çoğunluğun yaşadığı bölgelerde bile adapte olmakta zorlandıklarını görüyoruz. Gördüğüm kadarıyla, Türklerin en çok zorlandığı kısım yemek kültürü oluyor, yemeklerin kokusu ve tadı farklı geliyor. Benim içinse ilgi çekici olan tarafı bu farklılıkları oluyor, Japonya'nın özellikle Güneydoğu Asya'nın bu bize benzemeyen tarafları bana ilgi çekici geldiği için ben oraları çalışmak istedim. Ayrıca toplumsal yapıları da bizden çokça farklılık arz ediyor. Örneğin; Malezya ve Endonezya'nın İslamiyet anlayışının bizden çok farklı olduğunu, yine bütün Güneydoğu Asya'da kadın figürünün çok güçlü olduğunu görüyoruz. Toplumsal yapılarına girinceye kadar bakacak olursanız eğer Çin'den başlayıp, Tayvan, Filipinler üzerinden farkı daha net görürsünüz. Bu noktada çokça sorulan hangimiz daha iyi sorusu ise doğru bir soru değil, bu durumu iyi veya kötü diye incelememek gerekir. Orada da farklı gelişmiş toplumsal yapıların kabulü gerekir.

A.Ç: Hocam, bölgeye ait çalışmalarınızda Asya-Pasifik yerine özellikle son dönemde literatürde sıkça kullanılan Hint-Pasifik (Indo-Pacific) terimine yer veriyorsunuz. Bu kavramı ve sizin açınızdan önemini bizimle paylaşabilir misiniz?

B.P: Sosyal bilimlerde konuyu nasıl çerçevlendirdiğiniz ona nasıl bir ad verdiğiniz, konuya nasıl yaklaşacağınız neyi görüp neyi göremeyeceğinizi de belirleyen bir etki yaratıyor. Çok eskiden Uzakdoğu terimi kullanılırdı bu terim Batı merkezci bir terimdi, daha sonra Doğu Asya terimi kullanılmaya başlandı hala da bu terim kullanılıyor. Ama bu, Asya'daki Amerikan varlığını ve Pasifik üzerinden dönen iktisadi entegrasyon çabalarını bir miktar görünmez kıldı ve Asya-Pasifik terimi alana çok hakim oldu. Son zamanlarda biraz daha Indo-pasifik terimi ön plana çıkmaya başladı. Bu strateji farklı farklı yorumlanıyor: Amerikalıların yorumlarıyla Japonların yorumları arasında bazı farklılıklar var. Benim gördüğüm, burada

eleştirel jeopolitiksel bir yaklaşım var. Asya'nın Yükselişi dediğimiz fenomeni bazı bölgelerde sadece Çin olarak tanımlama eğilimi var, bunun daha da geniş bir fenomen olduğunu ortaya koymak ve Çin'in ağırlığını biraz da azaltmak için bu stratejinin kullanıldığını görüyorum. Malumunuz Asya'nın Yükselişi dediğimiz şey, Japonya'yla başladı, oradan da Güneydoğu Asya'nın 90'larda çok hızlı kalkınma oranları yakalayarak yükselmeye başlamasıyla devam etti. Bir de ASEAN entegrasyonu oluştu, bana sorarsanız Avrupa Birliği'nden sonra en başarılı entegrasyon hareketidir. Aslına bakarsanız Çin'in yükselişi, Asya krizinden sonra göze batmaya başladı ve o kadar çok göz kamaştırdı ki herkes sadece Çin'den bahsetmeye başladı. İndo-Pasifik olarak nitelendirilen kavrama gelince ise bu kavram hem dengeleyici unsur olarak Amerika Birleşik Devletleri'ni, Japonya'dan başlayarak Güneydoğu Asya'yı, hepsinden önemlisi Güney Asya'yı, Hindistan'ı içine dahil ediyor -Hindistan'a şöyle bir değinmek gerekirse; Hindistan büyüme hızı hiç de fena olmayan bir ülke olarak karşımıza çıkıyor. Biraz düşük bir bazdan geldiği için Çin'in seviyesine gelmesi zaman alacak ama sonuçta o potansiyelin olduğu biliniyor, geleceğin dünyasında da önemli bir yeri olan başat bir güç olarak karşımıza çıkıyor- İndo-Pasifik kavramını Ortadoğu ile Afrikayla ilişkiler bakımından da uzattığımızda gerçekten bu kavramın, bölgeyi biraz daha geniş bir çerçeveden ele alabildiğini görüyoruz. Bunun yanı sıra, FOIP dediğimiz "Free and Open Indo-Pacific" yani "Özgür-Açık Hint-Pasifik" kavramı da geniş bir kavram olarak karşımıza çıkıyor. Son yıllarda dünyada gördüğümüz otoriterleşmeye olan eğilime karşılık demokratik sistemi benimsemiş ülkelerin aralarındaki bağları devam ettirmeleri hatta güçlendirmeye de devam ediyor olmalarını görüyoruz. Aynı zamanda Çin'in en azından ekonomik model olarak, bir pazar olarak iktisadi yönlerle kendisini alternatif olarak ortaya koyması, karşı diğer alternatifi de dünya ülkelerine hatırlatma olarak görüyoruz. Bunun yalnızca basit bir askerî imgeleme olmadığını görüyoruz. Her ne kadar Amerika Birleşik Devletleri, bu kavramı biraz daha askeri olarak alma eğiliminde olsa da öte yandan Japonya ve Güneydoğu Asya ülkeleri bu İndo-Pasifik kavramını daha farklı şekilde ele alıyor. Burada ortak bir kalkınma modelinin varlığını görüyoruz. Demokrasiyi güçlendirmek gibi bir hedef, Batı'nın artık azalttığı altyapı çalışmalarının, Çin'in bu şekilde kredilemeye başlamış olmasının getirdiği Çin'e kayışı engelleme çabası var. Dolayısıyla Hint-Pasifik kavramı çok geniş bir kavram güvenlik, ekonomik kalkınma, normatif demokrasi vurgusu boyutlarıyla oldukça kapsamlı bir şekilde ve daha tanımlı bir şekilde ilerlemekte

olan bir kavram olarak karşımıza çıkıyor. Hint-Pasifik kavramınız sadece coğrafi bir kavram olarak ele alamazsınız. Güvenlik, ekonomi ve normatif boyutlarıyla değerlendirmeniz gerekir. Şuan da bu şekilde popülerleşmeye başlamış durumda ve diplomatik söylemde, Avusturalya, Amerika Birleşik Devletleri Japonya, çoğunlukla bu kavramı kullanmaya başladı.

A.Ç: Güneydoğu Asya ülkelerinin ekonomisinin çok hızlı bir şekilde yükseldiğini görüyoruz. Bu durum çok kutuplu dünyadaki kutup sayısını arttırabilir mi? Şöyle ki güçlenen, Güneydoğu Asya ülkeleri dünyanın işleyişinde nasıl bir etkiye sahip olabilir? Bu durumun Dünya sistemine nasıl bir etkisi olabilir?

B.P: Cevaplanması çok kolay bir soru değil çünkü dünya ne tarafa yöneliyor sorusu birazcık belirsiz diyebiliriz. Bu duruma, sorunuz üzerine Güneydoğu Asya ve Güneydoğu Asya ülkelerinin kurduğu bir birlik olan ASEAN noktasından bakabiliriz. ASEAN Centarilty yani ASEAN Merkezliliği şeklinde ifade edilen bir kavramla karşılıyoruz. Bu kavram siyasi olarak diğer ülkelerden ziyade, Güneydoğu Asya ülkelerini merkeze oturtma çabasını anlatıyor diyebiliriz. Bölgedeki oluşumların hepsinde biz merkezde olacağız gibi bir çabaları var, ASEAN'ın merkezde olacağı bir Asya istiyorlar. ASEAN'ı merkeze oturtma çabalarında ise kısmi bir başarı sağlanmış diyebiliriz. Güneydoğu Asya ülkelerini incelediğimizde; çoğunluğu orta güçteki ülkeler olarak karşımıza çıkıyor. Bu orta güçteki ülkeler bir araya gelerek ağırlıklarını ortaya koymaya çalışıyorlar. Bunu yapmalarının sebebi ise soğuk savaş tecrübesi diyebiliriz. Soğuk savaş yıllarında Güneydoğu Asya çatışmalarla, savaşlarla, katliamlarla hatta soykırımlarla ve fakirlikle, sefaletle hatırlanan bir bölgeydi, bu değişti. Güneydoğu Asya'nın soğuk savaş döneminde bu kadar felaket bir bölge olmasının sebebi büyük güçlerin bir merkezkaç kuvvet yaratmaları ve bölgeyi parçalamalarından kaynaklanıyor. Soğuk Savaş döneminde Güneydoğu Asya'da üç kutuplu bir yapı ortaya çıkıyor. Dünyada ABD ve SSCB şeklinde iki kutuplu bir düzen varken varken burada Çin farklı bir güç olarak ortaya çıkıyor ve üç kutuplu bir yapı ortaya çıkıyor. Bunun çok şiddetli ve kanlı bir dönem olduğunu görüyoruz. Vietnam'ın ABD'den sonra bir de Çinle savaşıması, Kamboçya'daki katliamlar diğer ülkelerdeki çeşitli koloniteler arasındaki etnik ve dini grupların çatıştığı bir dönem olmuş. ASEAN bu tarihi tecrübeden sonra tekrar aynı şeylerin yaşanmaması için bir araya gelerek büyük güçlerin yıkıcı rol oynamasını engellemeye çalışıyor. Fakat şuan da yine Çin'in yükselişinin bölgede benzeri bir çatışmaya itecek ve bölgeyi

parçalayacak bir etki yaratmaya başlamış olduğunu görüyoruz. Güney Çin Denizindeki Çin'in çatışmaya açık tutumu, Güney Çin Denizindeki adaları silahlandırılmış olması, Çin'in diğer ülkelerin egemenlik haklarıyla ilgili tartışmaya girmiyor olması hatta UNCLOS Deniz Mahkemelerinde Filipinler'e karşı kaybetmesine rağmen Mahkeme kararını tanımıyor olması yani Çin'in mevcut düzeni sağlayan hukuk ve kural bazlı dünya sisteminin oluşmasının aleyhinde bir tavır içerisinde olması ve potansiyel olarak Tayvan'ın da bir çatışma bölgesinin olmasının etkisi var. Güney Çin Denizi konusunda ASEAN ülkelerinin bir araya gelerek bir açıklama yapamadığını görüyoruz, bunun nedeni Çin muazzam ekonomik gücünü kullanarak zincirin zayıf halkaları olarak tanımlanan mesela Kamboçya, Laos üzerinde etkili olmasıdır. Ortak ASEAN açıklamalarını bunlar üzerinden etkileyebiliyor. Buna karşılık ASEAN ülkeleri de daha gerçekçi politikalar izliyorlar, bazı ülkelerin büyük güçlerin sıkıştırmasına karşılık daha kırılğan olduğunu biliyorlar. Şimdi ASEAN'ın kutup olma meselesine geldiğimizde şöyle bir soru sorabiliriz acaba Avrupa Birliği dünyada bir kutup mudur? Ukrayna meselesine kadar Avrupa Birliği ortak bir dış politika ortaya koyamıyordu, bunu diğer sorunlar için ortaya koyabilirler mi bilmiyoruz. Bu açıdan bakarsak ASEAN daha zayıf bir birliktelik olarak karşımıza çıkıyor. AB bir ortak pazar, ASEAN ise bir serbest ticaret bölgesi olarak karşımıza çıkıyor. ASEAN'ın bir gümrük birliği bile kurmaları zor duruyor, bir ortak pazara gitmeleri ise şimdilik mümkün gözüküyor. ASEAN ortak pazar fikrini dile getiriyor ama bu durum şuan da pek mümkün görünmüyor. ASEAN'ın, dünyada çeşitli konularda ağırlığı olabilen etkin hareket edebilen ama bazı konularda da bunu yapamayan bir güç olacağını tahmin ediyoruz. Kutuplarla anlatamayacağımız bir dünya düzeni oluşuyor. 19. yüzyılın dünyasından daha farklı bir şeyle karşılaşılıyor. Amitav Acharya bu noktada özetle şöyle bir şey söylüyor: *"Farklı konularda farklı güçlerin olduğu daha seçici bir dünya var"* istediğinizi seçebiliyorsunuz. Belki siyasi ya da güvenlikle ilgili bir konu olduğunda daha çok Amerika, Çin'in rol oynayabileceği, iktisadi bir mevzu olduğunda ise ASEAN'ın rol oynayıp etkili olabileceği bir durumla karşılaşırız. Karmaşık bir dünyada ASEAN'ın da önemli bir yer tutacağına eminim ama bu hangi noktada nasıl bir yer tutacağını bugünden söyleyebilmek çok zor. Burada sorulması gereken sorulardan biri ASEAN bu birlikteliğini büyük güçlerin onları parçalama çabasına rağmen devam ettirebilecek mi ettiremeyecek mi? Aynı zamanda ASEAN üzerinde etkin olabilecek büyük güçlerde o ASEAN merkezîyetçiliği ASEAN entegrasyonunu destekleyen güçler olacak gibi duruyor.

A.Ç: Doğu Asya'da Çin özellikle Covid-19 pandemisiyle birlikte ekonomik olarak daha da güçlendi. Bu her ne kadar diğer Doğu Asya ülkelerine de fayda sağlasa da bir Çin paradoksuyla karşı karşıyayız. Sizin de çalışmalarınızın odak noktası olan Japonya, bu Çin'in yükselen gücü karşısında nasıl bir tutum izleyecek? Son dönemde Ukrayna-Rusya krizi de ortaya çıktı bu durum da Japonya'nın dünya tutumunda bir değişiklik meydana getirecek mi?

B.P: Japonya'da ciddi bir değişim gözlemliyoruz. Hem Çin'in yükselişi hem de Kuzey Kore'den gelen nükleer silah tehdidi üzerinden bu değişim açıklanıyor. Malum karşımızda pasifizim ve antimilitarizm normunun hakim olduğu bir Japonya var. II. Dünya Savaşı sonrasında Japonya askeri güç bulundurmasını ve ittifak anlaşmalarına girmesini engelleyen bir anayasaya sahip, Japon Anayasası'nın meşhur 9. maddesi bununla ilişkilidir. Tabii Japonya'nın bir askeri gücü olmuş, ABD ile de en azından Savunma ve Güvenlik İşbirliği Anlaşmaları mevcut. Bunları Anayasayı farklı yorumlamalarıyla ve büyük kısıtlamalarla oluşturmuş. Şöyle ki orduya ordu yerine öz savunma gücü şeklinde Türkçeye çevirebileceğimiz ismi vermişler ve oluşturmuşlar, bu güç savunma amaçlı bir güç olarak karşımıza çıkıyor. Keza Japonya'nın çok uzun süre silah ticareti yapması yasaklanmış, belirli tarz bazı silahları edinmesi yasaklanmış. Yasaklanmış şeklinde ifade ederken bu yasaklamayı biraz daha Japonların kendi kendine koydukları yasak olarak algılamamız gerekir. Japonya'da pasifizim normunun çok kuvvetli olmasından dolayı yurtdışında Japon askeri varlığına ciddi bir şekilde karşı çıkılmış ve Soğuk Savaş dönemi boyunca da bu karşı çıkış böyle devam etmiştir. Japonya'da bir miktar askeri varlığın bulunması ve ABD ile yapılan Savunma ve İşbirliği Anlaşması rasyonalize edilmesinin sebebi; II. Dünya Savaşı'ndan sonra Birleşmiş Milletler'in barış getirici bir kurum olarak işlev sahibi olacağı varsayımına dayandırılmasına rağmen Soğuk Savaş başlayınca Birleşmiş Milletler barış getirici görevini ifa edememiş olmasıdır. Soğuk Savaş döneminde Güvenlik Konseyi kilitleniyor ve çalışmalarına devam edemiyor. Bu noktada bu gerekçelerle Japonya bir savunma gücü oluşturuyor ve ABD ile Savunma ve İşbirliği Anlaşması imzalıyor. ABD ile yapılan Savunma ve İşbirliği Anlaşması tek taraflı bir anlaşmaydı, en azından 2015'e kadar. Tek taraflı olmasının getirisi olarak; Amerika Japonya'yı savunmayı taahhüt etti, ama Japonya Amerika'yı savunmayı taahhüt etmedi. Daha sonra soğuk savaştan sonra işler değişmeye başladı; Japonya ekonomik bir süper güç olarak ortaya çıktı. Japonya'nın güvenliği, refahı dünya

sisteminin iyi işlemesine bağlı olarak işlev kazandı ve bu nokta da Japonya kuvvetli bir şekilde Amerika baskısı ile karşılaştı. “Güçlü bir ekonomin var, teknik gücün, teknolojin var; sen de bu dünyanın yürütülüşünde elinin taşın altına koy” söylemiyle karşılaştı Japonya. Bu baskılarla birlikte Japonya yavaş yavaş en azından Barış Gücü bayrağı altında Barış Gücüne katkıda bulunmaya başladı. Japonya bu Barış Gücüne muharip güç göndermedi ancak destek güçleri, askeri doktorlar, mühendisler, küçük savunma güçleri göndererek dünyadaki bu enteresan ortak faaliyetlere katılmaya başladı. Japonya’da değişim olduğu görülüyordu. Soğuk Savaş sonrası döneminin ilk yarısında bu değişim Japonya’nın uluslararasılaşmasıyla tanımlandı. Dünya sisteminin barışçıl olmasına katkıda bulunmak için başat bir ülke olarak, ekonomik süper güç olarak bir şeyler yapması gerektiği argümanı üzerinden bunlar formülize edildi. Japonya 2009’a kadar Dünya’nın ikinci büyük ekonomisiydi, şimdi de 3. büyük ekonomisi ve daha uzun süre bu böyle devam edecek gibi gözüküyor. 2000li yıllardan itibaren özellikle son 10 yıldır Çin’in iddialı ve çatışmaya da yönelebilecek bir güç olarak ortaya çıkması, Kuzey Kore’nin Japonya’yı tehdit ediyor olması ve çeşitli füze denemeleri yapması Japonya’da bazı etkiler yaratmaya başladı. Bir defa pasifizm normu zayıflamaya başladı aynı zamanda II. Dünya Savaşı’nu hatırlayan o yaşlı kuşakta yavaş yavaş ortadan kalkmaya başladı ve de Japonya’nın normalleşmesi dediğimiz durum ortaya çıkmış oldu. Daha önce normal değil şeklinde nilendiriliyordu çünkü ekonomik ve teknolojik olarak bir süper güç olmasına rağmen savunmasını ABD’ye dayamış olması uluslararası ilişkiler yaklaşımlarının çoğu açısından garip bir durum olarak karşılanıyordu. Şimdi bir miktar daha en azından savunma noktasında aktif, Amerika ile olan Savunma ve Güvenlik İşbirliği Anlaşmasını yeniledi ve kendi savunması noktasında daha fazla sorumluluk almaya başladı. Japonya belirli bazı şartlarda, yine sınırlı durumlarda Japon askeri gücünde dünyanın başka yerlerinde bulunma imkanı tanıyacak şekilde Anayasayı yeniden yorumlama kanunu çıkardı. Japon Anayasası’nı değiştiren değil yorumlayan kanunlar çıkararak bazı değişiklikler gerçekleştirdi. Şu anda özellikle Ukrayna krizi de ortaya çıktıktan sonra da GSYH ’sinin yüzde birinin altına sınırlı olan askeri harcamalarını bunun üzerine çıkararak düzenlemeler yaptı. Savunmasında bir miktar daha kendi sorumluluğunu almaya başladı ve de müttefikleriyle müttefiklik anlaşmasından kaynaklanan durumlarda Japonya’yı bir tehdit altında tutacak bir durum oluştuğunda oraya asker gönderebilecek bazı esneklikleri de yapmış şekilde karşımıza çıktı. Kısacası, Japonya hala kısıtlı bir şekilde

dünyadaki savunma yapılarına katkıda bulunan bir ülke ama bu kısıtlamaları genişletmiş durumda ve gelecekte de daha da genişleteceğini bekleyebiliriz.

AÇ: Aynı zamanda Japonya ve Çin arasında Senkaku adaları dolayısıyla Doğu Çin Denizi sorunu mevcut, bu mevcut sorun çözülmekten ziyade daha büyük çözümsüzlük haline geliyor. Bu noktada Japonya'nın, ABD ile olan ittifakını sürdürmesi veya başka çözüm yolları araması durumuyla karşılaşıyoruz. Sizin bu konudaki görüşleriniz nelerdir?

B.P: Evet, burada Japonya açısından sıkıntının Çin'in grey(gri) alan stratejisi dediğimiz bir stratejisinin varlığı olduğunu söyleyebiliriz. Bu strateji daha çok sivil ve askeri alandaki farkın ortadan kalkması ve doğrudan askeri olmasa dahi farklı yöntemlerle Çin'in faaliyetlerini gerçekleştirmesi şeklinde karşımıza çıkıyor. Örneğin Senkaku Adaları bakımından söyleyecek olursak, Çin askeri gemilerini göndermek yerine yüzlerce balıkçı teknesi göndererek fiili bir durum ortaya çıkarmış oluyor. Malum askeri gemi gönderdiğiniz takdirde bu doğrudan güvenlik aşımı anlamına gelir, bu durum ise Amerika ve Japonya arasındaki Savunma ve Güvenlik İşbirliği Anlaşması kapsamına girer. Bu anlaşma Amerika'yı Japonya'yı Senkaku Adaları da dahil olmak üzere koruma mecburiyetine sokuyor. Askeri bir gemi, doğrudan çatışmaya yol açabilecek tehlikeli bir durum olduğundan Çin balıkçı teknelerini buraya göndererek fiili bir durum yaratıyor, Amerika ve Japonya arasındaki Savunma ve Güvenlik İşbirliği Anlaşması da bir askeri bir varlık söz konusu olmadığından devreye giremiyor. Çin ise buraya kendi gemilerine boğarak Japon sahil güvenliğinin burada faaliyet göstermesine engel oluyor. Bu fiili bir durum yaratma çabasının etkisi Amerika ve Japonya arasındaki Savunma ve Güvenlik İşbirliği Anlaşması'nın erozyona uğraması olabilir. Japonya'nın şu anki amacının ise bunu engellemek suretiyle Amerika'nın savunma noktasında verdiği taahhüdü bu adaları da kapsayacak şekilde olmasını sağlamak olduğunu görüyoruz. Dolayısıyla bu gri alan hareketlerini de ele alacak ve bunu Japonya ve Amerika arasındaki Savunma ve Güvenlik İşbirliği Anlaşması'nın kapsamı içine sokacak belli bazı deklarasyonlara ilişkin çalışmalar yapıyorlar. Japonya Senkaku Adaları bakımından fiili bir durum yaratmamaya ve Amerika'yı bölgede tutmaya çalışıyor. Güney Çin Denizi noktasında da aslında böyle bir durum söz konusu, buradaki mesele şu; Amerika'da özellikle Donald Trump ile kendini gösteren izolasyonist bir hareket var, dünyadaki meselelerden biraz uzaklaşım yaklaşımı mevcut. Buna karşılık Japonya'da Güneydoğu

Asya ülkeleri de Amerika'yı bölgede tutmaya çalışıyorlar. Filipinler biraz karışık bir politika izledi ama o da uzun vadede Amerika'yı bölgede tutmaya çalışıyor ve Çin'e karşı bir dengeleyici olarak görüyorlar, keza Malezya ve Endonezya da aynı şekilde bir tutum sergiliyorlar. Güney Çin Denizi meselesi Amerika'yı bölgeye çeken, bölgede tutan etkiye sahip bir sorun olarak karşımıza çıkıyor. Yüzyıllar boyunca İngiltere'nin Avrupa'da oynadığı dış dengeleyici rolünü şuan Amerika Asya'da oynuyor diyebiliriz.

A.Ç: Türk ve Japonya arasında kültürel ilişkiler yoğun olsa da iş ortaklıkları bakımından ikili ilişkilerin çok da gelişmiş olduğunu görmüyoruz. Bu noktada neler yapılabilir, hangi araçlarla bu durum değiştirilip iş ortaklıkları bağlamında çalışmalar yapılabilir? Yine Güneydoğu Asya bakımından da bu durumu değerlendirebiliriz hocam.

B.P: Şimdi şöyle, küçük küçük tuğlaları yavaş yavaş koyarak inşaa etmek lazım geliyor. Aslına bakarsanız Türkiye'deki Japon iş dünyasının varlığı eskidir. Hatta Japonya Türkiye'ye ilk dış yatırımı yapan ülkelere biridir. 1930'larda Atatürk Orman Çiftliği'ne Japonlar yatırım yapmıştır. Japonya da Türkiye'ye karşı bir ilgi gösterir. Türkiye'ye girmek, Türkiye pazarında üretim yapmak hatta malum Hint-Pasifik siyaseti çerçevesinde bir miktar Çin'deki yatırımları başka ülkelere, başka coğrafyalara çekmek de hedeflerinde var. Çünkü bu küresel üretim zincirlerinde Çin'in çok merkezi bir yer kapsamış olmasının stratejik dezavantajını COVID-19 pandemisi bize gösterdi. Çin dış politikası da bir miktar daha çatışmacı bir tavra büründü, bu noktada Japonya için potansiyel ülkelere birisi Türkiye haline geldi. Bunun içinse Türkiye'nin belirli bazı yapısal reformları yapması gerekiyor. Aslından Türkiye, Japonya tarafından önemli bir sektörel ortak olarak karşımıza çıkıyor. Japonya Türkiye'yi bölgesinde yani Ortadoğu, Balkanlar, Orta Asya dediğimiz bölgelerde yardım faaliyetlerini götürmek için bir ortak olarak seçmiş durumda, bunu Japon Dışişleri Bakanlığı'nın veya JICA raporlarından da okuyabilirsiniz. Japon finansal desteğini kullanarak Türkiye'de çeşitli eğitim programları düzenleniyor. Buraya Ortadoğu'dan, Orta Asya'dan, Balkanlar'dan çeşitli insanlar geliyor ve çalışmalar gerçekleştiriyor. Türkiye'nin Japonya'nın Güneydoğu Asya'da sektörel ortağı olması, doğal afet meselesinin hem Japonya'da hem Türkiye'de önemli bir mesele olması ve bunun üzerine bazı ortak projeler geliştirilmesi gibi yollar üzerinden ticari işbirliklerine yönelmek mümkün olabilir. Güneydoğu Asya bağlamında da yine dış yardım özellikle afet yardımlarıyla ve işbirlikleri üzerinden ticari

işbirliklerine gitmek mümkün olabilir. Japonya niçin Türkiye'yi ortak olarak seçti? Çünkü Japonya bize uzaksa Türkiye'de Japonya'ya uzak. Her ne kadar Japonya Türkiye ile ilgili oldukça iyi çalışıyor, Türkçe bilen çok fazla Japon varsa dahi yine de bölge konusunda Ortadoğu, Balkanlar, Orta Asya konusunda Türkiye'nin kültürel yakınlığı, bu bölgelerle olan organik ilişkileri Japonya için bir avantaj olarak karşımıza çıkıyor ve Japonya bu avantajı kullanmak istiyor. Dolayısıyla Türkiye'yi bir partner olarak seçmesinin oldukça önemli olduğunu görüyoruz. Keza, JICA ve TİKA arasında bir sürü işbirlikleri gerçekleşiyor. Aynı şekilde Güneydoğu Asya'da Japonların bildiği bir bölge kültürel olarak yakın oldukları bir bölge organik ilişkileri tarihsel ilişkilerinin de olduğu bir bölge ve bizim için girilmesi zor bir bölge. Burada da hem sivil sektör hem askeri sektörde ortak b yardım eğitimleri, tatbikatlar, çeşitli projeler gibi eğitimlerden başlanarak diğer farklı şeyler yapılabilir. İleride bu tarz ya yardım faaliyetlerinin ticari ilişkilere de dönüşebileceğini görüyoruz.

Biz burada bence Japonya Türkiye daha fazla ticaret yapmalı dediğiniz için Japonya Türkiye daha fazla ticaret yapmıyor. İnsanları bir araya getirmeniz gerekiyor, ortamını ve imkanınız sağlamanız gerekiyor ve orada ticari bir avantaj varsa zaten bu kendiliğinden ortaya çıkıyor. Türkiye bu sektörel ortaklık kapsamı içerisinde bölgeye hem kendi başına hem de Japonya ile ortak olarak yani JICA projeleriyle girme çabasına girerse bunun içerisinde çeşitli organik bağların kurulabileceğini ve buralar ile ilgili bizim tecrübelerimizin artabileceğine inanıyorum. Nihayetinde tüm ortaklıklar insan üzerinden yürüyor, Güneydoğu Asya üzerinden çalışan öğrencileri yetiştirerek ve onları oraya göndererek bu ilişkiler kuvvetlendirilebilir. Akademik projelerle bu sağlanabilir ancak daha da iyisi devletin devlet kurumları, devlet memurları, TİKA gibi kuruluşları iş dünyası hatta askeri sektörü bunun bir parçası olarak orada olmalı bu gerçekleştiğinde iş ve diğer ortaklıklar bakımından büyük en avantajlar sağlanabileceğini düşünüyorum.

A.Ç: Ülkemizdeki Japonya çalışmaları ve Japonya'daki Türkiye çalışmaları hakkında karşılaştırmalı bir değerlendirme yapabilir misiniz? Bu noktada ilerleme için neler yapılabilir?

B.P: Japonya 126 milyonluk bir ülke dünyanın 3. büyük ekonomisi aynı zamanda dünyanın en zengin ülkelerinden birisi, kaynakları çok fazla ve çok uzun zamandır dünyanın her tarafına insan kaynağı bakımından ciddi yatırım yapmış durumda bu bakımdan yerel dilleri, gelenekleri, kültürleri bilen çok fazla Japon'a rastlamak şaşırtıcı bir şey

değil. Japonlar çok fazla ve çok detaylı araştırmalar yapıyorlar, Osmanlı çalışmalarında da önemli çalışmalar gerçekleştiriyorlar. Mesela sağlam bir şekilde Osmanlı arşivi oluşturmuş durumdadır. Biz de ise Asya-Pasifik bölgesine insan kaynağı yatırımı nispeten çok yeni olan bir şey, çok yeni başladı, hala çok küçük durumda böyle bir fark var aramızda, bunun için bu durumu doğal bir fark nitelendirmemiz gerekiyor. Gördüğüm kadarıyla bu Türkiye'de öğrenciler sayesinde değişiyor ve bu değişim gözle görünür hale geliyor. Kimsenin aklına Güneydoğu Asya çalışmak gelmiyordu hatta Japonya çalışmak bile gelmiyordu. Şimdi bir sürü bu konuda çalışan öğrenci olduğunu görüyorum. Bu durum değişecektir ama elbette zaman da alacaktır.